

MÉS DE CENT ANYS DE SARDANES

Benvolgut lector, tens a les mans una obra que se centra en un aspecte notable de la història de la ciutat i del país –pel seu component de compromís nacional– al llarg de més d’un segle: el moviment sardanístic. A Reus la sardana es ballà per primera vegada el 1907. Han passat, doncs, més de cent anys com bé recorda el títol del llibre, obra d’una persona que ha viscut, i viu, per a la sardana i tot el que l’envolta, en Francesc Salas i Borrell.

L’autor es confessa a la introducció, tot repassant el seu camí pel món sardanístic: com de petit ballava sardanes a casa amb el pare i el germà; com es relacionà amb altres balladors, gent jove de la seva edat –i la Maria–; com descobrí tot el que representava la sardana per entendre i viure el país, o com va viure les dificultats i, fins i tot, les prohibicions en algunes èpoques... I com tot això l’encuriós per saber-ne més i, especialment, el portà a aprofundir en la història de la dansa a Reus.

Primer de tot en va voler conèixer els orígens, quan la dansa arribà a Reus, sense oblidar el com i el perquè, i es trobà de ple en un moment històric clau, amb el desenvolupament del catalanisme polític, i les consegüents provocacions i fins i tot violències dels contraris, els lerroxistes, els possibilistes...

L’afirmació de la sardana, que en pocs anys passà de ser una dansa poc coneguda –gairebé només a l’àmbit de les comarques de l’Empordà i la Selva– a la consideració de dansa nacional, té un paper decisiu en la consolidació del catalanisme. Només així es pot entendre com el 1907 a Reus es definia la sardana com una «cosa pròpia», un «costum», tot

i que poc abans es desconeixia i ni tan sols en aquell moment hi havia ningú a la ciutat que la sabés ballar. L'expansió de la sardana pel país, a partir de la dècada del 1890, es vincula a les campanyes de Solidaritat Catalana i, pel que fa a Reus, sembla que el primer impuls arribà de la mà del Foment Republicà Nacionalista, una entitat que el 1907 fundà la primera agrupació sardanista de la ciutat.

Tanmateix, és curiós de constatar –segons aporta l'autor– com la primera interpretació pública d'una sardana documentada a Reus va anar a càrrec d'una banda militar, la del regiment d'Almansa, el 7 de juliol del 1907, que interpretà «Per tu ploro».

Una setmana abans hi hagué un concert a càrrec de la rondalla ferrolana «Ariños d'a miña terra», en el qual s'interpretaria com a primera peça musical, la «Sardana» de l'òpera *Garín* de Tomàs Bretón, una peça valuosa en l'inici de l'expansió de la sardana, cap al 1892, que portà, poc més tard, el 1894, a definir la sardana com el «ball nacional». Segons extreu Salas de la premsa de l'època, el juny del 1907 se'ls féu una gran rebuda a la ciutat. Prova, si més no, que aleshores ja es valorava la sardana en la seva dimensió reivindicativa.

No entraré aquí a analitzar la informació que aporta el llibre ni tampoc a fer un seguiment històric del moviment sardanístic a la ciutat, perquè no en puc dir res, més enllà de la informació que ja conté aquesta obra de manera gairebé exhaustiva, o sigui que, per tot això, val més que el lector en vagi descobrint a poc a poc tot el contingut: es trobarà i aprofundirà en un aspecte fins ara gairebé inconnegut de la història de la ciutat i tanmateix important.

De tota manera vull remarcar, entre altres exemples possibles, com ens descobreix una forma de la resistència del catalanisme en els primers temps del franquisme. Em sembla molt interessant que el 1943 els bars patrocinessin les ballades de sardanes, en una època en què les entitats no podien actuar fora del control d'Educación y Descanso. Les sardanes als carrers, davant dels bars patrocinadors (entre ells el bar Canàries, on es diu que es trobaven els guerrillers antifranquistes) era possible per la poca circulació de vehicles de l'època i perquè el franquisme, aleshores, ho devia considerar una forma innòcua d'esplai que no anava més enllà del que denominaven un «*baile regional*», promogut, també, pel Centre Catòlic.

Tot i així, hi havia dificultats i prohibicions, com ara el cas que presenta Salas del 1947, quan van autoritzar l'audició però no el ball, cosa

que féu que el jovent anés a ballar als terrats. De fet, són unes dècades en què els terrats es convertiren sovint en una mena d'espai festiu on, amb l'excusa de la trobada familiar, es podia viure una guspira de llibertat.

Temps d'enginy, també. Un altre exemple: quan l'abril del 1960 no els van autoritzar a publicar el programa d'actes en català, Rafel Vilà Barnils se les empescà per redactar-lo en forma de rodolins i, com que la poesia sí que estava permesa, el van poder publicar en català.

En Salas es presenta a si mateix amb modèstia. Ja des del començament, més que com autor, es defineix com a «recopilador» de tota la informació publicada a l'abast. Però el seu treball va més enllà de la pura recopilació, amb la qual cosa aquest treball no seria res més que un enfilall de notícies entorn de la sardana. Al contrari, sempre que ha estat possible ha cercat el testimoniatge de les persones que ho van viure directament, i ha cercat l'escassa documentació a l'abast i ho comenta en cada moment convenientment.

La seva principal font d'informació, particularment pel que fa als primers temps i fins al franquisme, és la premsa local, conservada avui a l'hemeroteca de la Biblioteca Central Xavier Amorós. Ha fet un més que notable buidat documental, uns textos que després sovint transcriu totalment o parcialment dins el llibre, la qual cosa, si més no pels primers temps, permet introduir el lector en aquells moments inicials amb tota la vivacitat del comentari immediat i viscut.

Fins a la República, Reus va gaudir de bona premsa, amb moltes capçaleres, i això permet seguir els esdeveniments fil per randa i des de les diverses perspectives ideològiques. Després, però, presenta moltes dificultats. Pel que fa als temps de guerra no s'ha pogut consultar o ben poca (en bona part segueix segrestada a Salamanca) i, pel que fa al franquisme, la premsa era escassa i censurada, amb molt poca informació, o gens, sobre temes com la sardana. Pels temps més recents, a banda d'una premsa millor, es disposa de programes de les activitats sardanístiques i, sobretot, del testimoni de moltes persones que ho han viscut. En aquest darrer aspecte, és evident que la resposta ha estat desigual, sempre en funció del record, però com ell mateix remarca, agraeix a tots l'ajut rebut.

El llibre arriba fins a l'actualitat, però no restaria complet sense un ampli recull dels diferents grups sardanistes que hi ha hagut a Reus, així com les cobles; sempre tot acompanyat d'una breu notícia històrica

de cada grup. Informa, a més de les entitats, almenys de cinc cobles i vint-i-dues colles.

I, per tancar, afegeix un altre apèndix prou interessant en el qual es recullen, poca broma, cent disset composicions sardanístiques relacionades amb Reus o bé dedicades a reusencs, tot donant notícia del títol, de l'autor i en molts casos, fins i tot, del motiu de l'estrena.

És un llibre dens i amb la voluntat de ser exhaustiu sobre el moviment sardanístic a la ciutat al llarg de més de cent anys, un llibre que esdevé des d'ara de consulta imprescindible per conèixer les dades i tot el que envolta aquest món. I també esdevé important per conèixer el conjunt d'activitats de les moltes entitats reusenques implicades. L'esforç de l'autor per recollir aquest doll d'informació ha estat gran i el resultat, valuós. Des d'aquestes paraules prèvies el vull felicitar pel seu treball i, a la vegada, amic lector, te'n vull recomanar l'atenta lectura. Segur que en trauràs profit.

Ezequiel Gort